

16. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності : навч. посібник / Валентина Анатоліївна Семиченко. – К. : Вища школа, 2004. – 335 с.
17. Слостенин В. А. Рефлексивная культура учителя как субъекта педагогической деятельности / В. А. Слостенин, В. К. Елисеев // Педагогическое образование и наука. – 2005. – № 5. – С. 37–42.
18. Смірнова Я. Особливості розвитку професійної рефлексії вихователя дошкільного навчального закладу в системі післядипломної педагогічної освіти / Я. Смірнова : [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.ird.npu.edu.ua/files/smironova.pdf>.
19. Янчук В. А. Введение в современную социальную психологию / В. А. Янчук. – Мн. : АСАР, 2005. – 768 с.
20. Gibbs G. Learning by Doing: A Guide to Teaching and Learning Methods : [monograph online] / G. Gibbs. – 1988. – Reproduced by the Geography Discipline Network: 2001. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www2.glos.ac.uk/gdn/gibbs/index.htm>.
21. Korthagen F. Levels in reflection: core reflection as a means to enhance professional growth / F. Korthagen, A. Vasalos // Teachers and Teaching: theory and practice. – 2005. – 11 (1). – P. 47–71.

РЕАЛІЇ ТА ДОСВІД ПОШИРЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ КУЛЬТУРИ ГРОМАДСЬКИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ В УКРАЇНІ

Токар М. Ю.

Гендерне виховання на сучасному етапі розвитку громадянського суспільства в Україні отримує неоднозначну реакцію в культурно-освітньому й духовно-релігійному середовищі. У першому випадку гендерна освіта є яскравим проявом демократичного вишколу сучасного громадянина, що отримує належну підтримку в державному та громадському секторі освітньо-виховного простору. З точки ж зору захисників християнської моралі, сприйняття питання гендерної освіти в Україні, в державі з високою кількістю віруючих-християн, є неоднозначним. Так чи інакше, в Україні очевидно є процедура пропаганди демократичних цінностей, гендерний принцип серед яких виконує одну із ключових ролей у загальнодемократичній еволюції держави загалом.

Питання рівності прав і можливостей жінок та чоловіків у сучасній демократичній державі виступає суспільним індикатором соціальної справедливості, адекватною оцінкою рівня національної культури та громадянської свідомості. Поряд із освітньо-виховними закладами в Україні гендерною просвітою з початку XXI століття активно почали займатися такі інституції громадянського суспільства, як неурядові громадські організації. Завдяки використанню досвіду євроатлантичних партнерів національні об'єднання громадян, які за духом своєї програмної діяльності спрямовані до просвітниць-

кої роботи, виступили генераторами пропаганди цього спектру демократизації суспільства. Значна частина громадських організацій, що за своєю суттю покликані бути вмотивованими місіонерами і посередниками культурно-освітнього вишколу всіх членів демократичного суспільства, отримали можливість на різних рівнях поширювати гендерну культуру серед громадян України.

Останніми роками питання гендерної освіти і виховання актуалізувалося в Україні повсюдно. Гендер став не тільки культурним, а й політичним феноменом демократизації суспільних відносин. Проте найбільшим мотиватором розвитку гендерного процесу залишається в Україні громадський сектор, що дає можливість окреслити його певні особливості.

Найперше, слід підкреслити, що сучасні українські громадські організації, які займаються гендерними питаннями, мають яскраво виражене жіноче організаційно-управлінське обличчя. Цей факт досить часто змішує в суспільній свідомості громадян сутність гендеру і фемінізму як предмету громадської діяльності. На перший погляд, дійсно здається, що питання гендерної просвіти – це прерогатива жінок, які борються за рівні права з чоловіками у державі та суспільстві. На жаль, таке сприйняття має гібридне вираження. Є й інше бачення, що поширює в частини українського суспільства стереотипи, які умовно можна висловити приблизно таким виразом – «ваші проблеми – вам і вирішувати».

ти». Цей частково ментальний психологічний формат походить із вироджених традицій типу «моя хата з краю, нічого не знаю» і значною мірою шкодить зламові суспільної свідомості в питанні громадянської рівності й справедливості. Насправді ж, чимало чоловіків предметно займаються гендерною просвітою, що вказує на позитивні зрушення у середовищі «третього сектора» й на адекватне розуміння громадянами актуальних викликів сучасності.

Гендерна освіта й виховання в Україні здійснюється неурядовими громадськими організаціями кількома шляхами. В грантових програмах переважають лекційні та практичні заняття з різновіковими й різностатевими цільовими групами, складаються і видаються підручники й практикуми, друкуються плакати, просвітницькі флаєри, знімаються кіноролики, документальні фільми та інше. В позагрантовій практиці громадські організації частіше використовують публічні заходи, вуличні акції, виступають тематичними експертами і психологічними консультантами, надають правову та іншу допомогу громадянам, беруть участь у роботі тематичних круглих столів, семінарів, конференцій, проводять волонтерську діяльність та інформаційно-просвітницькі кампанії в ЗМІ. У даному контексті надважливим є сприяння в подібній роботі інституціям громадянського суспільства з боку органів державної влади й органів місцевого самоврядування, інших подібних об'єднань громадян і благодійних фондів.

Разом із тим, існують і регіональні особливості питання гендерного паритету, що впливає на залучення громадського сектору до вирішення тематичних проблем. Ці особливості мають як соціальну (заробітчанство, неповні родини тощо), так і політичну природу (війна, внутрішня й зовнішня міграція тощо). В депресивних регіонах України громадським організаціям, які здійснюють гендерну просвіту, доводиться зіштовхуватися з чималою кількістю проблем, які визрівають як з боку держави, так і громадянського суспільства. Попри те, що гендерні проблеми в регіонах є віддзеркаленням загальнонаціонального стану, все ж у окремих із них громадським організаціям доводиться важко діяти особливо в питаннях мотиваційної діяльності.

От наприклад, організації національних меншин, які передусім стоять на сторожі інтересів конкретної етнонаціональної спільноти, а отже на збереженні певних культурно-побутових традицій, у тому числі щодо ставлення до рівноправ'я жінок і чоловіків. Це стосується, насамперед, не слов'янських груп (роми, євреї, ін.), де переважає традиційна роль чоловіка у буденному житті родини і етнонаціональної спільноти.

Зауважимо, що регіональний спектр проблем накладає негативний відбиток і на питання інтеграції до українського суспільства багатьох націо-

нальних меншин. Тому варто проводити в єдності інститутів держави та інституцій громадянського суспільства виважену інтеграційну політику, активніше залучати їхніх представників до роботи з громадськими організаціями, виступати з ініціативами партнерства відповідних грантових і державних програм тощо.

Важливо, щоб державна політика влади йшла в ногу з часом і послідовно уніфікувала національну законодавчу базу згідно до вимог світових та європейських партнерів, відповідально ставилася до реалізації стратегічних планів загальносуспільного розвитку [2]. Значної уваги, у цьому змісті, варто приділити виробленню сталої навчально-освітньої програми, яка має бути тематично безперервною на всіх ланках освітнього простору. Відповідно й громадянське суспільство повинно на всіх напрямках відповідально сприймати формат громадянського співіснування, толерантно вибудовувати відносини з усіма членами громадянського суспільства.

Звісно, ще залишається проблема психологічного злому свідомості громадян у питаннях гендерного паритету. Існує й низка інших проблем. Що ж до мотиваційної діяльності українських громадських організацій на сучасному етапі, то можна вирізнити декілька сутнісних проблем, що постають у контексті негативних особливостей організаційно-управлінського спектру гендерної специфіки і поширення відповідної пропаганди в Україні.

По-перше, є значний ризик зловживання громадськими організаціями в напрямку «грантоїдства» [3]. Ця хвороба постала з інституційних можливостей грантової діяльності та свідомого потурання «духу волонтерства» окремими громадськими об'єднаннями, які створювалися як механізм заробляння коштів на актуальних суспільних темах. Донорські інституції, серед яких є державні й недержавні установи, дипломатичні місії, громадські корпорації та союзи проводять відповідний моніторинг неурядових організацій, постійно змінюють умови конкурсного відбору потенційних партнерів, добре обізнані в життєдіяльності тих чи інших інститутів громадянського суспільства в Україні, формують так звані «чорні списки» «недобросовісних» організацій тощо. Серед останніх позитивних нововведень з боку грантових донорів щодо залучення НУО партнерами фінансованих програм можемо назвати введення обмежень на вік організації (не менше 5-ти років діяльності), обов'язкова наявність партнера в зоні ЄС та інституційна біографія з наявністю інформації про участь у подібних конкурсах в минулому. На думку грантодавців, такий підхід вказує на якість надання відповідних послуг цільовій групі грантової програми, вдосконалення практичних навиків учасників, використання набутого досвіду, а найголовніше – унеможли-

лює потрапляння грантів до рук «нечесних» або «тіньових» громадських організацій і псевдоактивістів.

По-друге, в Україні існують прецеденти неадекватного лобіювання деякими органами державної влади та органами місцевого самоврядування своїх грантових інтересів. Як правило, це відбувається шляхом формалізованого пошуку партнерів, не публічне проведення конкурсу та не демократична процедура відбору громадських організацій, прихований зговір між суб'єктами грантової діяльності. У такому випадку грантодавці розраховують виключно на совість учасників грантової програми й забезпечення успішної її результативності. Насамперед, лобіювання інтересів грантової програми виражається в недопущенні до відкритого конкурсу конкурентів «своїх» громадських організацій тощо. Це також є проявом негативної форми «грантоїдства», що впливає на авторитет влади й довіру партнерів у вирішенні важливих питань місцевого значення.

По-третє, самі неурядові організації ситуативно ставляться до вирішення гендерних проблем. Мова не йде про інституції громадянського суспільства, які створені виключно з метою подолання гендерної дискримінації та інших подібних проявів в українському суспільстві [1]. Взагалі мережу просвітницьких громадських організацій можна розділити на дві групи.

Перша – це неурядові громадські організації, які створюються безпосередньо носіями гендерних цінностей і легалізуються на основі пропаганди гендерної рівності в суспільстві, визначають це як основний меседж своєї роботи. Як правило, грантова діяльність таких громадських організацій зосереджена виключно на питаннях гендеру та навколо нього. Такі товариства тісно співпрацюють з подібними собі організаціями, можуть об'єднуватися з ними в організаційні коаліції, громадські корпорації чи союзи, є постійними партнерами донорських інституцій, які виносять у пріоритет діяльності гендерні дослідження тощо.

Другу групу складають громадські організації транссекторального характеру, тобто такі, які за змістом своєї діяльності виконують різноманітні завдання демократично-ціннісної сфери, а гендер-

не питання в їхній діяльності не є пріоритетним, актуалізується ситуативно, виключно у разі виникнення програмної потреби, отримання відповідного тематичного гранту, залучення організації до роботи як тимчасового або постійного партнера і таке інше. Подібна практика є поширеною, адже грантодавці зацікавлені в розширенні «гендерної аудиторії», пошуку зацікавлених партнерів, ініціативних і креативних акторів тощо.

Отже, гендерна освіта і виховання, яку ми умовно назвали «гендерною просвітою», залишається однією із актуальних проблем сучасності, виступає певним мірилом демократичності та публічності громадянського суспільства в Україні, що й показує активність неурядових громадських організацій у цьому напрямку. Серед її найпопулярніших інструментальних механізмів в Україні залишається традиційна освіта і виховання, медіаграмотність, креативна індустрія, соціальна підтримка. Мотиваційна складова діяльності громадських організацій зосереджена переважно у просвітницькій сутності їхньої роботи, пропаганді демократичних цінностей, поширенні серед громадян культури взаємоповаги, рівності, справедливості. А це, у свою чергу, показує, що гендерна освіта займає центральне місце в сучасній системі прав і можливостей як чоловіків, так і жінок.

Разом із тим, сьогодні слід змінювати застаріле позиціонування громадських організацій, які часом є замкнутими і локалізованими об'єднаннями громадян. Це є вимогою мінливого часу, який виносить на порядок денний публічно-управлінські інновації в різних сферах суспільного буття. Цінність людини дедалі більше стає центричною, а принцип гуманізму актуалізує завдання загальнолюдського виживання, що скеровує до консолідації громадянського суспільства. На новий рівень виходять також поняття толерантності й національної терпимості в демократичних державах. У такій ситуації громадські організації повинні стати практичними й інформаційно-просвітницькими майданчиками для недопущення поширення проявів не тільки расизму, ксенофобії, нетерпимості, а й гендерного насилля та неповаги в багатоманітному суспільному середовищі.

Література

1. Громадські організації. Організації та ініціативи // Гендер в деталях. URL : <https://genderindetail.org.ua/community/organizations/gromadski-organizatsii-134539.html> (дата звернення: 03.11.2018).
2. Михайлюк В.П., Кривуля О.О. Гендерний паритет в Україні : утопія чи реальна можливість? // allbest. URL : https://revolution.allbest.ru/sociology/00281645_0.html#text (дата звернення: 03.11.2018).
3. Мороз П. «Третій сектор» по-українськи : грантоїди чи суспільні діячі? // Цензор.нет. URL : https://censor.net.ua/blogs/1104799/tretyi_sektor_poukranski_grantodi_chi_suspln_dyach (дата звернення: 02.11.2018).